

Państwowa Wyższa
Szkoła Zawodowa
w Koninie

Professor Ordinarius Dr habil. Barbara Lewandowska-Tomaszczyk
Head, Department of Research into Language, Literature and Translation
State University of Applied Sciences in Konin
Przyjaźni 1, 62 510 Konin

tel.

(63) 249-72-00

Email: blt@konin.edu.pl

Recenzja osiągnięć naukowych dla oceny dorobku dr hab. Przemysława Żywiczyńskiego prof. UMK w związku z wnioskiem o przyznanie tytułu profesora

(1) Sylwetka naukowa

Dr hab. Przemysław Żywiczyński prof. UMK jest związany z Uniwersytetem Mikołaja Kopernika w Toruniu już od czasu studiów oraz przygotowywania swojej pracy magisterskiej na specjalizacji anglistycznej Wydziału Humanistycznego w 1996 roku. Już w tak wczesnym okresie rozpoczynania kariery naukowej praca ta sygnalizuje zainteresowania Autora kwestiami teorii i ewolucji języka oraz szerokim oglądem współczesnego językoznawstwa z perspektywy podejść do języka, obecnych w innych językach i kulturach. Temat rozprawy doktorskiej, zatytułowanej *The Cognitive Character of the Buddhist Theory of Language*, którą dr hab. Żywiczyński obronił w roku 2002, a która zaowocowała publikacją książkową dwa lata później, wskazuje wyraźnie na te rozległe zainteresowania badawcze w kierunku szerokiego oglądu języka z wielokulturowej perspektywy.

W dalszych etapach rozwoju naukowego, dr hab. Żywiczyński prof. UMK zwraca swoje zainteresowania z jednej strony ku perspektywie etnometodologicznej analizy konwersacyjnej, zaś z drugiej ku studiom psychologii ewolucyjnej, których wynikiem jest złożona do druku rozprawa habilitacyjna *The Axiology of Spoken Interaction: An Essay on the Organisation of Conversational Behaviour* (2010) oraz uzyskanie w Uniwersytecie Mikołaja Kopernika w 2011 roku stopnia doktora habilitowanego. Wielokrotnie nagradzany i wyróżniany za osiągnięcia naukowe, w roku 2016, dr hab. Żywiczyński

rozpoczął swoją działalność akademicką na stanowisku profesora nadzwyczajnego w UMK w Toruniu.

(2) Ogólna ocena działalności naukowo-badawczej

Okres poprzedzający złożenie rozprawy habilitacyjnej po dzień dzisiejszy są związane z głównym obecnie polem badawczym dr hab. P. Żywiczyńskiego prof. UMK, jakim stała się ewolucja języka. Aktywny na konferencjach międzynarodowych poświęconych tej tematyce (49 wystąpień z referatami autorskimi lub współautorskimi), w szczególności kolejnymi edycjami kongresu międzynarodowego *Evolang* (Utrecht 2010, Kyoto 2012, Vienna 2014, New Orleans 2016), prezentuje na nich swoje badania, które spotykają się z ogromnym zainteresowaniem uczestników (osobiście miałam okazję uczestniczyć w referacie wygłoszonym w Uniwersytecie w Kyoto w roku 2012, który bardzo pozytywnie oceniam). W roku ubiegłym natomiast dr hab. Żywiczyński prof. UMK został głównym organizatorem edycji kongresu *Evolang* UMK w Toruniu, w którym także brał czynny udział naukowo i prezentował swoje dokonania badawcze. Jest ponadto autorem następnych cyklicznych wydarzeń o tematyce w UMK, dotyczących wczesnych etapów rozwoju języka w kontekście filogenetycznym (PROTOLANG), oraz będących ich pokłosiem publikacji. Dokonania te zaowocowały utworzeniem z inspiracji dr hab. Żywiczyńskiego prof. UMK i jego współpracowników Centrum Badań nad Ewolucją Języka w UMK (*Center for Language Evolution Studies* - CLES), którego został dyrektorem i którą to funkcję piastuje do dziś.

Członek wielu towarzystwa naukowych, uhonorowany stałym członkostwem w towarzystwach o tematyce ewolucji języka, bierze udział w licznych konferencjach i seminariach tematycznych. Członkostwo w Radach Redakcyjnych, udział w licznych projektach badawczych, oraz autorstwo trzech monografii, 19 opublikowanych pracy w czasopiśmie (ostatnia przyjęta do druku) po uzyskaniu stopnia doktora habilitowanego, z których kilka obecnych jest na liście A MNiSW, oraz 14 artykułów w tomach zbiorowych, wskazują na wysokie zaangażowanie dr hab. Przemysława Żywiczyńskiego prof. UMK w rozwój nauki oraz aktywność akademicką. Uczestniczy i kieruje kilkunastoma badaniami, z których powstają publikacje, jest także redaktorem lub współautorem pięciu tomów zbiorowych artykułów naukowych.

Aktywny we współpracy międzynarodowej, kierownik trzech poważnych projektów badawczych finansowanych przez Narodowe Centrum Nauki oraz dwóch innych o finansowaniu z dalszych źródeł narodowych, udziela się także ze swoją ekspercką wiedzą lingwistyczna w mediach i prasie, wygłasza wykłady popularno-naukowe. Nagradzany wyróżnieniami uczelnianymi, jest doceniany przez grona lingwistyczne w kraju oraz w akademickich ośrodkach zagranicznych, jako członek zespołów eksperckich, dożywotni członek prestiżowego Galton Institute oraz międzynarodowych zespołów badawczych.

(3) **Prace zgłoszone do oceny dla uzyskania tytułu profesora**

Dr hab. Przemysław Żywiczyński prof. UMK zgłosił do oceny dla uzyskania tytułu profesora publikacje z zakresu tematycznego p.t. EWOLUCJA JĘZYKA – BADANIA TEORETYCZNE I EMPIRYCZNE. Prace te łączą perspektywę teoretyczną wraz z ujęciem historycznym z jednej strony, zaś z drugiej – prezentują szeroki zakres badań praktycznych – wykonywanych dla podbudowywania tez teoretycznych. Publikacje tworzą kilka bardziej sprecyzowanych kręgów tematycznych.

Pierwsze prace publikowane przez Autora, zwykle we współautorstwie, to zarówno prezentacja dokonań i wyników prac innych autorów, jak również modelowanie i siła predykcyjna omawianych podejść (teoria gier oraz model zmian adaptacyjnych) dla badań nad ewolucją języka. Zwrócenie uwagi na konieczność ujęć interdyscyplinarnych, posługujących się ponadto podstawami empirycznymi – to następne osiągnięcie badawcze dr hab. Żywiczyńskiego prof. UMK ((współaut.) “Beyond protolanguage. Contemporary problems in the evolution of language”, 2012; (współaut.) “From the narrow to the broad: multiple perspectives on language evolution”, 2014). W pracy “Language evolution: why Hockett’s design features are a non-starter” dr hab. Żywiczyński prof. UMK i współaut. (2015, *Biosemiotics*, lista A MNiSW) analizowali model komponentyjny języka do badań z zakresu ewolucji języka, zaś kilka innych prac, łącznie z ostatnimi publikacjami z 2017 roku (“The evolution of (proto-) language: Focus on mechanisms”), skupia się na oświetleniu definicji oraz funkcji pojęcia *protojęzyka* w modelach ewolucyjnych. Ta ostatni publikacja znalazła uznanie gremiów badawczych oraz została wyróżniona przez Rektora UMK nagrodą za wysoko punktowaną publikację.

Następną grupę w cyklu publikacji dr hab. Przemysława Żywiczyńskiego prof. UMK, złożonych do oceny, są prace oceniające hipotezy gesturalne z elementami kooperacji komunikacyjnej w ewolucji języka, oraz wywodzące się z nich studia nad grzecznością językową. Rozważania te znalazły swój wyraz we współautorskiej monografii wydanej w języku polskim *Ewolucja języka. W stronę hipotez gesturalnych* oraz, ostatecznie w autorskiej pracy, znanej i cenionej w kręgach międzynarodowych, *Language Origins: From Mythology to Science*.

W kręgu badań autorskich i współautorskich nad hipotezami gesturalnymi, multimodalnymi i pantomimicznymi pozostają współautorskie publikacje i wystąpienia konferencyjne dr hab. P. Żywiczyńskiego prof. UMK (2015, 2016), szczególnie prace dotyczące problematyki zmiany (oraz możliwej ko-ekstensji) modalności gesturalnej oraz werbalnej (“Visible movements of the orofacial area: evidence for gestural or multimodal theories” (współaut.), opublikowanej w *Gesture*, lista A MNiSW; “Vocal-auditory feedback and the modality transition problem in language evolution” współaut. 2016), analizowanych na tle gestów twarzowych oraz jednej z istotnych cech definicyjnych języka jaką jest sprzężenie wokalny-audytoryjne. Ko-ekstensja tych zjawisk przyczyniła się do zainteresowań Autora problematyką pantomimicznych scenariuszy powstawania języka, jako podstaw tych procesów, oraz cyzelowanie podstaw teoretycznych takich rozwiązań (szczególnie ważna publikacja współautorska z 2016 r. “Defining pantomime for language evolution research”). Rozwiązania te nawiązują do mimetycznej teorii powstania zdolności symbolicznych, w której pantomima, ze względu na swe cechy kryterialne, odgrywa zasadniczą rolę (współaut. 2017 “The multimodal origins of linguistic communication”, lista A MNiSW). Takie podejście doprowadziło Autora do refleksji nad problematyką kooperacji komunikatywnej, szczególnie początkowo gestowej, co znalazł swój wyraz w szeregu publikacji współautorskich (np. “Human Honest Signalling and Nonverbal Communication” 2012, “An evolutionary approach to low-level conversational cooperation” 2017, lista A MNiSW); “Language origins: Fitness consequences, platform of trust, cooperation, and turn-taking” 2018, lista A MNiSW).

Kwestie roli grzeczności językowej w omawianym modelu kształtowania języka znalazły swój wyraz w rozprawie habilitacyjnej dr hab. Przemysława Żywiczyńskiego prof. UMK *Axiology of Spoken Interaction* oraz w kilku publikacjach współautorskich po otrzymaniu

stopnia doktora habilitowanego (“An Attempt at a Proxemic Description of Linguistic Politeness from the Ethological-Evolutionary Perspective”, 2012, “Linguistic politeness from an ethological perspective: Theoretical questions and empirical issues”, 2014). Nowatorskim aspektem proponowanych rozwiązań jest, obecnie weryfikowanym empirycznie, zastosowanie teorii gier dla wyjaśnienia mechanizmów grzeczności językowej, opracowanych w terminach modeli formalnych we współpracy specjalistycznej.

(4) Publikacje książkowe

Syntezą rozwiązań teoretycznych oraz weryfikacji empirycznej są dwie publikacje książkowe po uzyskaniu stopnia doktora habilitowanego. Pierwsza to praca współautorska dr hab. P. Żywiczyńskiego prof. UMK *Ewolucja języka. W stronę hipotez gesturalnych* (2015, Wydawnictwo UMK), która jest pierwszą w języku polskim książką dotyczącą ewolucji języka. Druga z tych publikacji to autorska publikacja książkowa w języku angielskim wydana w międzynarodowym wydawnictwie Petera Langa *Language Origins: From Mythology to Science* (2018).

Obydwie publikacje powstały w ramach kilku prowadzonych przez dr hab. Przemysława Żywiczyńskiego prof. UMK projektów naukowych, przyznanych przez Narodowe Centrum Nauki. Pierwsza z nich – w języku polskim – to efekt projektu *Between gesture and speech. The role of nonverbal communication in the evolutionary emergence of the language faculty*, finansowanego przez Komitet Badań Naukowych. Publikacja ta, bardzo pozytywnie recenzowana w kręgach specjalistów oraz nagrodzona przez Rektora UMK, jest obecnie tłumaczona na język angielski (grant Narodowego Programu Rozwoju Humanistyki, kierowany przez Autora). Publikacja ta liczy 343 strony, składa się ze wstępu opisującego strukturę pracy, sześciu rozdziałów, wniosków końcowych, obszernej listy materiałów cytowanych, słowniczka terminów oraz indeksów. Praca zawiera także pewne teksty dodatkowe, wyróżnione w głównym toku dyskusji. Omawia ona podstawową problematykę w dziedzinie ewolucji języka, pierwsze historyczne oraz pre-historyczne konteksty powstawania systemów komunikacji, objaśnia proponowane teorie, ich definicje oraz metodologię badań, jako zaś przykład omawia bardziej szczegółowo problematykę multimodalności jako jednego z podstawowych modeli w rozważaniach nad ewolucją języka. Praca napisana jest klarownie, a jej struktura jest logiczna i prowadzi

czytelnika przez rozważania zawarte w motcie do rozdziału drugiego, czym jest ewolucja. Daje też na nie wnikliwe odpowiedzi w duchu cytowanego Teilharda de Chardin (str. 87) i objaśnia bardzo udatnie, w jakim sensie jest ewolucja postulatem nadrzędnym i trajektorią dla hipotez, systemów i teorii.

Druga z omawianych publikacji książkowych *Language Origins – From Mythology to Science* (stron 247, publikacja autorska w języku angielskim), to wnikliwa erudycyjna analiza zarówno historii powstawania nauki o ewolucji języka, jak również wyłożenie autorskich poglądów dr hab. Przemysława Żywiczyńskiego prof. UMK w tej mierze. Autor zadaje w pracy niebagatelne pytanie badawcze, o status ewolucji języka jako nauki. Rozróżniając między pojęciem powstania języka a nauką o ewolucji języka, dr hab. Żywiczyński prof. UMK śledzi rozwój pojęć glotto-genetycznych, ich rozkwitu oraz związków z dziedziną językoznawstwa oraz ewolucjonizmem. W bardzo kompetentny sposób wskazuje warunki umożliwiające powstanie nauk o ewolucji języka, w szczególności rozwój kognitywistycznych podejść do języka oraz empirycznych podstaw nauk o człowieku, jego historii i rozwoju, łącznie z genetyką i neurobiologią. Istotne pytanie o status badań nad ewolucją języka jako nauki jest głównym nurtem recenzowanej publikacji.

Można by jedynie zwrócić uwagę na pewne zawężenie terminologiczne pojęcia nauk kognitywnych i językoznawstwa kognitywnego głównie do poglądów Noama Chomsky'ego i pominięcie szczegółów sądów jego krytyków: modeli językoznawstwa kognitywnego wywodzącego się z nurtu Fillmore'a, Langackera, Lakoffa (choć wspomniana jest rola metafory Lakoffa i Johnsona) czy odniesień do polemiki z Danem Everettem i innych w relacji do mentalnych modeli rekursji i ewolucji języka. Spodziewam się jednak, że polemiki te mogłyby zostać opracowane w dalszych pracach Autora. Jest to tym bardziej zasadne, iż to właśnie w ujęciu tej proveniencji językoznawców kognitywnych w szczególności rola języka - nie jako wyizolowanego, autonomicznego systemu kognitywnego ze swoją Gramatyką Uniwersalną, lecz właśnie systemu multimodalnego, mającego wspólny trzon kognitywny z innymi systemami, takimi jak system wizualny, gesty, język ciała, itd., - jest uznawana jako podstawa rozwoju systemów komunikacyjnych, także w ich genezie.

Obydwie publikacje książkowe wnoszą ważny wkład w dyskusje nad historią powstania i rozwoju nauki o ewolucji języka. Pierwsza – bardziej podstawowa - na gruncie piśmiennictwa polskiego, druga – prezentująca rozwój tych nauk w aspekcie multidyscyplinarnym, z dbałością o szczegół oraz prezentująca wizję autorską ewolucji języka, w kontekście międzynarodowym.

Badania empiryczne i prace eksperymentalne, autorskie i współautorskie, z zakresu ewolucji języka, są konsekwencją postulowanych treści, obecnych w analizach teoretycznych proponowanych przez dr hab. Przemysława Żywiczyńskiego prof. UMK. Koncentrują się głównie wokół analizy komunikacji niewerbalnej (interakcji oraz komunikacji pantomimicznej). Naturalnie pytania badawcze w nich analizowane i sprawdzane, służą jako materiał weryfikujący stopień prawdopodobieństwa zaistniałych scenariuszy w procesach ewolucji języka.

Należy podkreślić, że dla zrealizowania części badań empirycznych, Autor uzyskał kolejny grant finansowany przez Narodowe Centrum Nauki (*Evolutionary sources of the cooperative structuring of conversation. The role of nonverbal mechanisms*), który dotyczył sprawdzianu eksperymentalnego procesów adaptacyjnych w strukturze konwersacyjnej. Oprócz opracowania książkowego pokłosem projektu są także artykuły współautorskie (“Adaptors and the turn-taking mechanism: the distribution of adaptors relative to turn borders in dyadic conversation” 2017, lista A MNiSW; “Self-regulators – A hidden dimension of interaction: Movement similarity and temporal proximity increase the perception of interpersonal coordination in third party observers” 2017 lista A MNiSW; “Self-touching, gesticulations and attentional processes”, - badanie okulograficzne, w recenzji).

Obecnie dr hab. Przemysław Żywiczyński prof. UMK prowadzi prace eksperymentalne nad problematyką pantomimy, finansowane w dużej mierze przez kolejny grant Narodowego Centrum Nauki *Pantomime in language evolution: Expressive potential and structural characteristics of bodily mimetic acts*, którym kieruje, podobnie jak w przypadku poprzednich projektów. Prace nad komunikacją pantomimiczną to także pole wielu osiągnięć publikacyjnych Autora (“Multimodal-first or pantomime-first? Communicating events through pantomime with and without vocalization” 2017, lista A MNiSW). Hipoteza pierwszeństwa pantomimy jako modelu rozwoju języka, jest

przedmiotem badań zespołu dr hab. Przemysława Żywiczyńskiego prof. UMK w projekcie badawczym wspomnianym powyżej.

(5) Podsumowanie działań naukowo-badawczych

Drogę naukową oraz działalność naukowo-badawczą dr hab. Przemysława Żywiczyńskiego prof. UMK oceniam bardzo wysoko. Oryginalność tematyki oraz stawianych hipotez, skrupulatność badawcza oraz sięganie do badań interdyscyplinarnych, tworzą podstawy do traktowania Autora jako prekursora współczesnych podejść do ewolucji języka w kontekście nauki polskiej oraz stawiania proponowanych badań oraz ich rozwiązań naukowych wysoko w kręgu nauki o takim profilu na świecie. Badania te ujęte w publikacjach wypełniają lukę w polskim obszarze nauki o tematyce ewolucyjnego powstawania języka i komunikowania się werbalnego.

(6) Działalność dydaktyczno-wychowawcza

Dr hab. Przesław Żywiczyński prof. UMK jest wychowawcą pokoleń studentów oraz młodej kadry naukowej. Recenzent kilku rozpraw doktorskich, był promotorem dwóch przewodów doktorskich oraz sprawuje pieczę nad dalszymi studentami doktorantami. Wszystkie z tych prac skupiają się na tematyce związanej z ewolucją języka. Dr hab. Przesław Żywiczyński prof. UMK przygotowuje także materiały dydaktyczne do e-learningu dla studentów filologii angielskiej oraz prowadzi aktywny udział w imprezach dydaktycznych oraz popularyzujących badania o ewolucji języka.

Jako dyrektor Centrum Badań nad Ewolucją Języka wprowadza tematykę oraz szkolenia wspomagające rozwój naukowy studentów oraz pracowników nauki, poprzez wprowadzanie problematyki metodologii statystycznych oraz innych podejść kwantytatywnych. Swoje rozeznanie w międzynarodowym kręgu specjalistów pożytkuje na organizację w swojej jednostce wykładów dla wybitnych specjalistów światowych w tej dziedzinie.

(7) Działalność organizacyjna

Kilkuletni Zastępca Kierownika Filologii Angielskiej w UMK, organizator wielu międzynarodowych konferencji i sympozjów tematycznych, sprawuje dr hab.

Przemysław Żywiczny prof. UMK funkcję Pierwszego Zastępcy Przewodniczącego Polskiego Towarzystwa Nauk o Człowieku i Ewolucji (Polish Society of Human and Evolution Studies - PTNCE). Kierowane przez dr hab. Przemysław Żywiczny prof. UMK Centrum jest aktywne w upowszechnianiu wiedzy na temat ewolucji języka, współpracuje z ośrodkami naukowymi w kraju i za granicą, jest także organizatorem Dni Darwinowskich oraz organizatorem licznych wykładów okolicznościowych.

(8) Wniosek końcowy

Stwierdzam, po analizie wagi poszczególnych elementów dorobku naukowego dr hab. Przemysław Żywiczny prof. UMK i skonfrontowaniem ich z zaleconymi kryteriami Rozporządzenia Ministra Nauki i Szkolnictwa Wyższego z dnia 30 stycznia 2018 r. poz. 261 w sprawie oceny osiągnięć osoby ubiegającej się o nadanie tytułu profesora, iż przedstawione osiągnięcia naukowe oraz recenzowany dorobek naukowy dr hab. Przemysław Żywiczny prof. UMK z nawiązką spełniają warunki do postawienia wniosku o przyznanie Autorowi tytułu profesora w dziedzinie nauk humanistycznych według kryteriów określonych ustawami (art. 26, 2003; Dz.U. z 2017, poz. 1789). Zarówno w ocenie obiektywnej, autoreferacie, załączonej dokumentacji oraz w moim własnym osądzie, dorobek naukowy, dydaktyczny oraz organizacyjny w pełni uzasadniają wniosek o nadanie dr hab. Przemysławowi Żywicznemu, prof. UMK tytułu profesora nauk humanistycznych.

15.01.2019 r.

Prof. zw. dr hab. Barbara Lewandowska-Tomaszczyk